

az utat a magasságok felé. Ha pedig ezt keressük, fordulhatunk-e biztosabb vezető felé, mint Deák erkölcsi hagyományaihoz, Deák halhatatlan bölcsességéhez, Deák örök emberi értékéhez. Ez a tanulmány ennek a célnak áll szolgálatában. Tömör, összefoglaló vonásokban Deák nagy egyéniségének történeti arcképét, közéletét a magyar közismeret és közérzés tudatába átvenni ezeknek a soroknak célkitűzése. Akinek pedig ez a célkitűzése, az nem zárkózott be a klasszikus hagyományok elefántesonttornyába, hanem itt jár közöttünk ez összhangot még csak kereső nemzedékben. Innen van, hogy ezt a könyvet mi nemcsak tanulsággal, de szeretettel is olvassuk. *Szekfű Gyula.*

Koszó János könyve Fessleről. Fessler Aurél Ignác neve jól ismert a magyar irodalom kutatói előtt. Kisfaludy Károlytól Arany Jánosig csaknem valamennyi írónk és költőnk az ő német nyelven írott tízkötetes magyar történetéből merítette multunk ismeretét. Ahogyan ez a mosonmegyei származású, de egész életében külföldön élő német formálta meg a magyar hajdankor eseményeit és embereit, úgy kerültek azok bele költőink tudatába és ezzel hatalmas mértékben része lőn multunk romantikus ízű felfogásának elterjesztésében.

Ennek az érdekes írónak eleddig nem volt megírva az életrajza. Pedig ha Fessler nem volt is valami igazi nagy ember és nagy író, mégis megérdemli a vele való foglalkozást, mert korának igen jellemző egyéniségével ismerkedünk meg benne, aki a maga idejében a német szellemi életnek csaknem minden mozzanatát aktív módon élte át. Nem volt nagy egyéniség, aki ledönti a kor gátló korlátait és egészen új ösvényekre tereli az idők folyamát, hanem fogékony lelkű és szívós akaratú közkatona, aki minden mozgalomban részt vett s éppen azért alkalmas arra, hogy rajta keresztül egy egész korszak életébe pillant-hassunk bele. Az ilyen szereplő egyéni sorsa összefüggő keretet ad azoknak a kortörténeti szálaknak, amelyek máskülönben csak kaotikus formában volnának egymás mellett élénk állíthatók. Fessler életírója, Koszó János tehát igen

helyes érzékkel választotta meg tárgyát, mikor hőse kicsiny jelentőségét oly módon növelte meg, hogy ezt a sok változatú életet a német szellemnek azokba a mozgalmába ágyazta bele, amelyekben át ez a fölvilágosodásból a romantikába jutott el. Fessler lelki peripetiái ebben a keretben eleve-séget és jelentőséget nyernek. A lényeg legmélyén misztikusan vallásos lelkű hős a fölvilágosodás racionalista és optimista világjavitó légkörében odahagyja egyházát és gyermekkorának vallásos eszményeit, hogy aztán ezek a lefojtott tendenciák annál nagyobb erővel törjenek felszínre és vigyék aztán őt az irracionálista romantika táborába. Mindez azért érdekes, mert ezt az utat nemcsak Fessler tette meg, hanem az európai szellemi élet is. Így alkalmá nyílik Koszónak a kor nagy eszmei mozgalmainak jellemzésére, s azt hiszem, könyvének éppen azok a legértékesebb részei, amelyek ilyesféle kitéréseket tartalmaznak. Roppant tanulságosak és lekötik az olvasó figyelmét a Fessler korabeli szabadkőművességről, a romantikus körökről szóló fejtegetéseket. S éppen e szellemtörténeti háttér rajzában mutatkozik meg Koszónak szintetikus alkotó tehetsége.

Szerzőnk a német szellemtörténeti iskola emlőin erősödött meg ilyen feladatok elvégzésére, amilyen az előttünk fekvő monográfia. Különösen a nagy professzornak, a szüntelenül kereső és világosságra törekvő Tröltsch Ernőnek a hatása érzik rajta, akire emlékeztetnek bennünket még sokszor hosszadalmasnak érzett fejtegetései is. Elfogulatlan-ság, lelkiismeretes alapos-ság és a részletekből a magas összefoglaló szempontokhoz való fölemelkedés azok a tulajdonságok, amelyek méltán kiemelik Koszó művét a megszokott irodalomtörténeti átlagból. Ennek a fiatal tudósnak, aki nyomon kíséri a *Napkelet* hasábjain is a szellemtörténet szempontjából figyelembe vehető eseményeket, vannak ideáljai, s ezért vannak vezető eszméi is. Ítéleteiben még akadnak ingadozások, a tények és emberek jelentőségét tán hajlandó túlbecsülni a történet sodrában, de anyaga kiválasztásában széleskörű tanultság és biztos kritikai érzék ve-

zeti. Könyve a magyar tudományos irodalomnak értékes gyarapodása, mely európai mértékkel mérve is tisztos és hiányt pótló alkotás.

Nagy József.

A Voggenreiter-cég magyar könyvei. A régebbi időkben általában inkább ahhoz szoktattak bennünket, hogy külföldön magyarellenes avagy legalább is egyik vagy másik nemzetiségünk valódi vagy képzelte érdekeit szolgáló nyomtatványok megjelenését nézzük. Magyar érzésű és magyar nyelvű könyv, füzet bizony ritka volt mint a fehér holló. Ma e tekintetben kellemes változást észlelhetünk, ami megtépttségünkben, árvaságunkban minden bizonnyal kétszeresen jól esik, főként ha volt szövetségeseink, a nagy világégés csapásai közepett szenvedő társunk részéről jön. Nem oly rég az Insel-Verlag nagyon szép kiállítású, gazdag, tartalmas, magyarnyelvű *Anthologia Hungarica*-jában (Grager Róbert szerkesztésében) gyönyörködhetünk. Most elég gyors egymásutánban a berlini Voggenreiter-cég (Weisser Ritter-Verlag) ajándékoz meg bennünket kisebb-nagyobb, főleg az ifjúságnak szánt könyvecskéivel, melyeknek száma immár jó egy tucatra megy.

Ezek a kiadványok más oldalról is érdekelhetnek: jó részük cserkész-kötet. Nincs még pár rövid heténél több, hogy derék fiaink Dániában, a nemzetközi nagy cserkészolimpián, a jamboreen a harmadik helyre küzdötték fel magukat, mindjárt Anglia s Amerika után, hol a cserkészlet régebb s kipróbáltabb, mint nálunk. Derék cserkészifjaink több nevelője, kik részben maguk is kint voltak Kopenhágában e döntő napokban, írta ezeknek a köteteknek nagy részét, sőt még a szépirodalmi sorozat több száma is a cserkészlettel, ezzel az ifjú, de nagy reményekre jogosító nemzeti mozgalommal függ össze, onnan merítve tárgyát, oda kapcsolva be meséjét.

Ilyen Farkas Gyula szép, értékes diákregegye, *Forrongó lelkek*, melyről a Napkeletben volt már egyszer szó, amely azóta azonban új kiadásban is megjelent Bodzásy István rajzaival, sőt németre fordítva a Weisser Ritternél Berlinben s finnül az Otava kiadóvállalatnál Helsinkiben látott napvilágot, ami mind belső

becsét, mind érdekességét s így kapósságát igazolja. Melléje sorakozik ugyancsak Farkas Gyula kedves elbeszéléskötetkéje *A táborút úzen s Radványi Kálmán bájos Napsugár leventéje*. Mindkettő cserkézekről cserkézeknek szól, de kívülállóknak is, akikkel nemcsak megkedveltetheti ezt az intézményt, hanem a benne rejlő egészséges, ifjúi vidám poézissal üdítőleg hathat mind az ifjú, mind a felnőtt olvasókra. Főként Farkas novellái nem nélkülözik a mélyebb, filozófiai gondolkodást eláruló alapvetést sem, míg Radványi humoros táborjelenetei, versei igazán közvetlen, úgyszólván alkalmi költemények.

A gyűjtemény azonban korántsem érte be azzal, hogy a cserkészélet kellemes, poétikus vagy vidám oldalait, testet s lelket edző nevelőerejét tárja kötetkéiben az ifjúság elé, hanem a rendszeres, úgyszólván tudományos cserkészetre is kellő gondot fordított. Sztrilich-Mócsy: *Tábori munkák — Cserkészsegítségnyújtás*; Gerő L.: *Térképolvasás*; Buczkó J. E.: *Törvénymagyarázat*: mind — részben gazdagul — illusztrálva, minden szavukon átsugárzó szerezettel és gondoskodással sietnek cserkészifjaink segítségére, megtanítják őket minden szépre, jóra, hasznosra, aminek nemcsak itt, hanem egykor kint az életben is bizonyára hasznát veszik.

Mindezzel még távolról sem mérül ki ez a sokoldalú németföldi magyar gyűjtemény. A „Cserkész-könyvtár“, meg az „Ifjúsági regény-tár“-sorozat mellett van egy „Klasszikus könyvtár“-a is és nem riad vissza nagyobb művek kiadásától sem. Ilyen pl. a *Hangzatka*, Sziklay Ferencnek, a felvirágzó szlovenszki irodalom jeles művelőjének érdekfeszítő, jól megírt regénye Csermák Antalnak, a nagy magyar zeneszerzőnek élettragédiájáról. Épp ezzel kapcsolatban kell megemlítenünk a gyűjtemény egyik főcélját, mely nekünk különösen kedves kell, hogy legyen: „Semleges órhelyén, menten minden politikai és pártszemponttól, egybe kívánja gyűjteni az egyetemes magyarság ifjú íróinak legjavát, mindenkit, aki igaz magyar kultúrértéket jelent, hogy műveiket az egész magyarság közkincsévé tegye“. Idézni érdemes azonban a következőket is: „Emellett legfőbb